

EL TESTAMENT DE BERNAT D'OLIVELLA
I LES SEVES CONSEQUÈNCIES
AL CAMP DE TARRAGONA

per

JOSEP TRENCHS I ÒDENA
Licenciat en Filosofia i Lletres

I

ELS PRECEDENTS

L'arquebisbe de Tarragona Bernat d'Olivella morí el 29 d'octubre de 1287; poc abans havia fet testament,¹ en el qual, a més d'altres disposicions secundàries, manava als seus marmessors, Bernat de Ribes, sagristà,² el germà d'aquest, Ramon, i el cabiscol Ramon d'Anglesola,³ que dotessin unes capellanies en honor de santa Tecla,⁴ que rebessin un pobre en el capitol i que fessin dos aniversaris per la seva ànima, l'un el dia de la seva mort i l'altre el de la translació del seu cos.⁵

Aquestes disposicions provocaren en temps de l'arquebisbe Roderic Tello⁶ una sèrie de canvis, vendes i donacions de llocs del Camp de Tarragona, que són l'objecte principal d'aquest treball.

II

LA BIBLIOGRAFIA I LES FONTS

Els arxiepiscopologis de Blanch,⁷ Marí,⁸ i Pons i Icart,⁹ fan referència al tema que ens ocupa, però ens diuen tan sols que per dotar les capellanies damunt dites, el capítol de Tarragona adquirí el lloc de Riudoms, cosa

¹ *Necrologium Sedis Tarracone (NST)*, pàg. 72. Ed. J. SERRA I VILARÓ, *Santa Tecla la Vieja* (Tarragona 1960), 155; J. VILLANUEVA, *Viage Literario a las Iglesias de España*, XIX, 263-265, Doc. XVII.

² SANÇ CAPDEVILA, *La Seu de Tarragona*, 149, dóna equivocadament l'any 1292 com el del nomenament.

³ *Ibid.*, 155; el desconeix i deixa vacant el càrrec des del 1278 fins al 1309.

⁴ Vegeu SERRA I VILARÓ, 19-27.

⁵ Fou el 25 de gener; vegeu *NST*, f. 12, i SERRA I VILARÓ, 155.

⁶ Sevillà, ocupa la Seu de Tarragona per manament reial. Vegeu J. BLANCH, *Arxiepiscopologi de la Seu de Tarragona* (Tarragona 1951), 173.

⁷ BLANCH, *Arxiepiscopologi*, 171-173.

⁸ M. MARÍ, *Archiepiscopologio*, Capítol Bernat d'Olivella. Es troba a l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona.

⁹ PONS ICART, *Archiepiscopologio*, Editat per J. SÁNCHEZ REAL (Tarragona), Capítol Bernat d'Olivella.

que no és del tot certa, com després veurem. Villanueva,¹⁰ Morera i Llauradó,¹¹ i Serra i Vilaró¹² no en diuen res.

Per indicació del nostre company Francesc Xavier Ricomà, de l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, ens hem proposat d'estudiar aquest tema; per a fer-ho, a més del material del *Registrum Negotiarum I*¹³ donat a conèixer en una petita part per Sanç Capdevila,¹⁴ hem utilitzat un plet relacionat amb el testament de l'arquebisbe Olivella.¹⁵

En el present treball tractarem només de la provisió de les capellanes citades.

Reservem l'estudi d'altres aspectes del mateix afer per a més endavant, així com la publicació del *Registrum Negotiarum* esmentat.

III

LA COMPRA DE RIUDOMS PELS MAMMESSORS DE L'ARQUEBISBE

Feia més de dos anys de la mort de l'arquebisbe quan, el 3 de febrer de 1290, Bernat de Ribes i Guillem d'Anglesola compraren a Berenguer de Puigverd, per cent quinze mil sous barcelonesos, la capellania, el feu, el castell i altres dominis de Riudoms, així com els de Castellnou i de Blancafort, per a dotar amb llurs rendes les capellanes instituïdes per disposició testamentària de l'arquebisbe.¹⁶

El rei Alfons,¹⁷ que tenia certs drets sobre aquests béns, aprovà la venda i pressionà l'arquebisbe i el capítol de Tarragona, que havien posat certes dificultats en la compra, perquè l'acceptessin, com féu Ferran Joan,¹⁸ procurador de l'arquebisbe¹⁹ i del prior, i també el capítol dels canonges.²⁰

El 13 de febrer, congregada la *universitat* de Riudoms davant Berenguer de Terrassa, públic tabellió de Tarragona sota l'autoritat del notari Miquel Boter,²¹ Jaume Bianya, procurador reial, en presència de Berenguer

¹⁰ VILLANUEVA, *op. cit.*, 188-191.

¹¹ E. MORERA I LLAURODÓ, *Tarragona cristiana*, 287.

¹² SERRA I VILARÓ, *op. cit.*, 154-156.

¹³ Cosit al cartulari de Benet de Rocabertí i conegut com a Cartulari B. Nosaltres creiem que és el *Registrum Negotiarum I* que mancava en la col·lecció guardada en aquest arxiu (citat *RN*).

¹⁴ Publica un concili provincial en *AST*, II, 495-521.

¹⁵ Arxiu Històric Diocesà, llig. 3, núm. 1, que publicarem en un altre treball.

¹⁶ Aquest castell, al centre del poble, pertanyia en parts iguals al monarca i al poblador; després passà a mans del poblador i el rei es reservà el terç de tot el terme. *RN*, f. 4v, doc. 6.

¹⁷ *RN*, f. 5v, doc. núm. 9, del 6 de febrer de 1290.

¹⁸ *RN*, f. 4, doc. 5, del 3 de febrer de 1290.

¹⁹ Era Roderic Tello; per tant, cal avançar l'entrada d'aquest arquebisbe a la nostra arxidiòcesi al 1290 i no al 1291, com fins avui s'havia cregut.

²⁰ *RN*, f. 4v, doc. 6; del 6 de febrer.

²¹ Boter és notari de l'arquebisbat; ja ho era de Bernat d'Olivella i ho continua essent amb Roderic Tello.

de Barberà, procurador de Berenguer Puigverd, lliurà la possessió temporal del lloc al cabiscol i sagristà. Copiem part d'aquesta acta per la curiosa forma de prendre possessió:

«Introducing eundem precentorem [el sagristà no hi era] per aspectus arcumquaque factum, in possessionem omnium terminorum et possessionum de Riudolms et idem Raymundus de Angularia aliquos clericos et laycos de familia sua fecit ascendi in sumitate ipsius castri et *in signum accepti possessione vel quasi, fecit decantari antifone beate Teclie que incipit VIRGO DEI TECLE,*²² et romane lingua clamari alte voce RIUDOLMS PER SANCTA TECLA ET PER LOS MARMESSORS D'EN BERNAT ÇA OLIVELLA ÇA ENRERE, ARCHEBISBE DE TARRAGONA». ²³

A l'hora de pagar, després de fer lliurament d'algunes petites quantitats i de seixanta mil sous, com consta en un rebut firmat per Berenguer de Barberà, els marmessors hagueren de demanar en préstec les quantitats restants. El paborde amb trenta-dos mil sous i el cambrer amb deu mil cobriren el déficit, però es reservaren els drets sobre el lloc durant tretze anys.²⁴

El 7 de novembre de 1292 ja era tot pagat. Ens consta pel rebut donat per Puigverd i confirmat pel rei Jaume²⁵ el 20 de novembre. El detall de l'operació és el que segueix:

40.000 sous pagats pels marmessors al rei
14.000 sous pagats pels marmessors a Puigverd
27.200 sous pagats pel paborde i cambrer en una primera partida
14.800 sous pagats pel paborde i cambrer en una segona partida
14.000 sous pagats pel cabiscol a Puigverd
5.000 sous recollits del cens de Riudoms i pagats
2.000 sous pagats pel cabiscol en un principi. ²⁶

IV

VENDA DE RIUDOMS PELS MARMESSORS AL PABORDE, CAMBRER I CAPÍTOL

Com que els marmessors continuaven justos de diners i havien d'esperar tretze anys a recollir les rendes del poble, decidiren de cedir la propietat al capítol, amb la condició que aquest faria complir el llegat de Bernat d'Olivella.

S'estipulà que cada capellania tindria assignats quatre-cents cinquanta

²² Sobre aquest cantic, vegeu DÍAZ, *Index*, núm. 1507.

²³ RN, f. 3, doc. 3, del 13 de febrer.

²⁴ RN, f. 6, doc. 10, del 19 de febrer; f. 4v-5, doc. 7, del 23 de febrer; f. 8-9v, del 2 de desembre de 1292.

²⁵ RN, f. 17v-18, doc. 33 i 34.

²⁶ RN, f. 18-19, doc. 35. Era el 2 de desembre de 1292.

sous a més del menjar i el vestit, que un pobre menjaria al Capítol i que farien dos aniversaris, tal i com era costum a Tarragona.²⁷

V

COM ES RECOLLIREN ELS QUARANTA-SET MIL SOUS PER A PAGAR
LA RESTA DE LA COMPRA DE RIUDOMS

Quan Riudoms fou cedit al capítol de Tarragona, els canonges hagueren de fer front a un pagament de 47.000 sous, destinat segurament als marmessors, per al qual no disposaven de reserves monetàries suficients. El 13 d'octubre de 1292, per tal de sortir del pas, autoritzaren el prepòsit Guillem, el cambrer Guillem de Requesens i el sagristà Bernat de Ribes per vendre l'olivar de la Rabassada i algunes rendes que pertanyien al capítol:

«In presentia Berengarii de Terracia, tabellionis Terrachone, sub Michaele Boter, notario publico eiusdem et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum. Guillelmus prepositus et capitulum ecclesie Terrachone CONGREGATI IN CAPITULO EIUSDEM, PULSATA CAMPANA UT MORIS EST AD CAPITULUM CONGREGANDUM, habito inter se diligenter tractatu, videntes quod castrum de Rivo Ulmorum HABERE NON POSSUNT ALIQUA RATIONE NISI MUTUARENT QUADRAGINTA SEPTEM MILIA SOLIDORUM QUE RESTABANT AD SOLVENDUM DE PRETIO EMPTIONIS FACTA DE EODEM CASTRO... Nos, capitulum ecclesie Terrachone, assensu et voluntate ac auctoritate reverendi patris domini Roderici divina providentia Sancte Tarrachone ecclesie archiepiscopi, facimus, constituimus et ordinamus certos et speciales procuratores, scindicos vel [...] vos venerabiles Guillelmum prepositum, Guillelmum de Requesens, camerarium, et Bernardum de Rippis, sacristam, [...] omnes tres in simul ad vendendum vel ad alienandum [...] olivare de Racacata [...] et iura censualia et redditus.»²⁸

Cal puntualitzar que el Capítol només havia de desemborsar, en realitat, 42.000 sous, puix que els 5.000 sous restants serien coberts pel cens de Riudoms.²⁹

Els canonges projectaven de vendre, per un cert temps, les rendes de la prepositura i, a perpetuïtat, béns immobles de la mateixa prepositura i l'olivar de Tarragona. Els censos venuts foren: a Miquel Boter, ciutadà de Tarragona: per seixanta lliures, cinc morabetins de delmes que pagaven Pere Manresa ($3 \frac{1}{3}$) i Pere Casto ($1 \frac{2}{3}$) per la «pariliata» d'En Riba; per noranta lliures, un cens de quatre morabetins quatre diners que pagaven

²⁷ SERRA I VILARÓ, *op. cit.*, 156, RN, f. 8-9, doc. 13; f. 11, doc. 17.

²⁸ RN, f. 49, doc. 87.

²⁹ RN, f. 25 v-26, doc. 49; f. 26-27 v, doc. 50; f. 65, doc. 121.

Bertran de Castellar i Guillem de Déu.³⁰ A Bernat Messina: per quaranta lliures, un cens de dos morabetins damunt una casa del carrer major de Tarragona; i a Robert Guinyet: per vint lliures, un cens d'un morabetí damunt una altra casa del mateix carrer.³¹ Finalment, el 5 d'agost de 1293 fou venut l'olivar de la Rabassada.³²

VI

**CESSIÓ DE LA MEITAT DEL CASTELL I ALTRES DRETS
DE RIUDOMS A L'ARQUEBISBE**

Per tal que l'arquebisbe aproves la compra de Riudoms, el Capítol li hagué de cedir «*medietatem hospicii seu fortitudinis castri de Rivo Ulmorum, barbacane et valli ad ipsam fortitudinis pertinentis*», a més de certs drets, excepcions els que corresponien al cambrer.

El castell tindria dues portes independents, l'una amb l'escut de l'arquebisbe i l'altra amb el del capítol. Cada part de castell fóra independent i la paret mitgera divisòria la pagarien per meitats.

Al poble hi hauria dos batlles i dos jutges, un per cada part, que actuarien en comú acord. També la presó seria de les dues parts. Els drets es partirien en meitats iguals. Els habitants de Riudoms deurien fidelitat, per un igual, a l'arquebisbe i al paborde, que, al seu torn, la deuria a l'arquebisbe. També aquest tindria dret a host i a cavalcada de tots els súbdits, tant en pau com en guerra.³³

Riudoms restava dividit entre l'arquebisbe i el capítol; aquell, en data del 15 de desembre, reconeix la divisió feta pel paborde i capítol de l'hospici, castell, barbacana i vall i rebia també un terç de Castellnou i Blancafort.³⁴ A canvi, en data del 17 del mateix mes, aprova la donació-venda feta pel cabiscol i sagristà al capítol i els dóna potestat per a cobrar cinc mil sous de cens anual per a complir les condicions del testament, que de moment retenen el paborde i el cambrer a compte dels quaranta-dos mil sous pagats per ells.³⁵

³⁰ *RN*, f. 26v-27, doc. 50, de 11 de desembre de 1292.

³¹ *RN*, f. 65-66, docs. 121-122 (1392, desembre, 11).

³² *RN*, f. 50, doc. 88.

³³ *RN*, f. 7, doc. 12, del 2 de desembre de 1292.

³⁴ *RN*, f. 10-11v, doc. 16.

³⁵ *RN*, f. 11, doc. 17.

VII

CANVI DE LA MEITAT DE RIUDOMS QUE TENIA EL CAPÍTOL PER
ALTRES BÉNS QUE TENIA L'ARQUEBISBE

Si la propietat conjunta és sovint font de conflictes, més ho havia d'ésser en un cas, com era el de l'arquebisbe i el capítol tarragonins, en què les relacions entre els co-proprietaris no eren massa amistoses; per aquesta raó i per tal d'evitar possibles dissensions, com les que en casos semblants i en ocasions anteriors s'havien produït entre ambdues parts i que havien estat causa de grans despeses, acordaren de fer uns canvis.

El 19 de gener de 1293 el paborde, en nom del Capítol, donà a l'arquebisbe Riudoms, Castellnou i Blancafort, o sigui el lot comprat a Puigverd pel sagristà i el cabiscol, així com també el terç que els havia donat el monarca.

El paborde donà també els delmes de Vilafortuny i el mas de Bartomeu Barenys en el terme de Constantí; a canvi d'això, l'arquebisbe els donà els delmes, dominis, censals agraris, bovatge, «laucidum», «fornaticum», forns, molins, mercats, «lleuda», «mesuraticum, lezdam, pensum cum faticis et laudisimis cum eorundem...» dels termes de Mont-roig, Alcover, «cum semontaneo», Albiol i Cogoll Roig, reservant-s'hi, però, el nomenament de batles i jutges.³⁶

Al final de gener de 1292, tot Riudoms era de l'arquebisbe, llevat d'unes terres que hi tenia Santa Eulàlia del Camp, de Barcelona, com després veurem.

VIII

PRESA DE POSSESSIÓ DE MONT-ROIG, ALCOVER, ALBIOL I
COGOLL ROIG

El 22 de gener de 1293 Miquel Boter, notari, i Pere Betet, procurador de l'arquebisbe, «constitutos in villa de Monterubeo, ac congregata ibi universitat hominum dicti loci», essent-hi també el paborde Guillem, el dit procurador manà que els homes de la vila i terme «ab illa dia in antea responderent prefato domino preposito» de tots drets, excepte del de justícia que s'havia reservat l'arquebisbe, i posà el paborde en corporal possessió del lloc.³⁷

³⁶ RN, f. 19-21, doc. 36.

³⁷ RN, f. 12v-13, doc. 21.

El 23, aquest procurador féu el mateix en el mas d'En Salvat, del terme de l'Albiol, que tenia En Joan Gavayla. Aquest «fecit homagium ore at manibus dicto domino preposito». Després d'això Boter, Betet i el paborde Guillem anaren a Alcover i, «congregata universitat», el procurador ordenà que des d'aquell moment donessin al paborde tot el que devien a l'arquebisbe.

En aquest mateix dia i lloc el procurador arquebisbal manà a Ferran Lodi, a Constantí Ciurana i a Bertran Montagut, habitants del Cogoll Roig, que prestessin l'homenatge acostumat al paborde Guillem.³⁸

IX

CANVI D'UNES TERRES I CENSOS QUE SANTA EULÀLIA DEL CAMP TENIA A RIUDOMS, PER UNS DRETS QUE EL PABORDE TENIA A BARCELONA

Ja hem dit que l'arquebisbe i el Capítol havien tingut a través de tota l'Edat mitjana disputes per possessions. Semblava que a Riudoms s'evitarien, però no fou així. El paborde volia tenir drets en aquest lloc i el 20 de gener de 1294 permutà amb Santa Eulàlia del Camp, de Barcelona, els drets que ell tenia a la ciutat a canvi dels drets de Santa Eulàlia a Riudoms.

L'acta de canvi diu que el paborde donarà a Santa Eulàlia noranta-nou sous i dos diners que rebia de cases a Barcelona:

Pere Batlle	15 sous	4 diners
la muller d'En Guillem Coll . . .	3 sous	4 diners
Endorra	3 sous	4 diners
Sent Just	3 sous	4 diners
Pujol	3 sous	4 diners
Na Banyeres	5 sous	2 diners
Muntaner	2 sous	8 diners
Sibila, filla de Pere Munt . . .	6 sous	8 diners
Bernat, barber	6 sous	8 diners
Arnau Gambó	6 sous	8 diners
Cocluera	2 sous	3 diners
Besania	4 sous	5 diners
la muller de Ramon Coll . . .	6 sous	8 diners
Pere de Curades	6 sous	8 diners
Guillem de Riera	6 sous	8 diners
Bernat de Peçana	3 sous	4 diners
Goneta	3 sous	4 diners
Guillem Ramon de Capons . . .	6 sous	8 diners
Sància	3 sous	4 diners

³⁸ RN, f. 13-14, docs. 22-24.

I que Santa Eulàlia donarà al paborde els censos que rep de Riudoms:

Arsendis, muller d'En Arrufat, i morabetí i $\frac{1}{2}$ de cens	
Pere Vidal, pescador 2	
Jaume Armador 1	
Gunda, pescador 2	
Maria Palaua, 6 sous 8 diners	
Salvadora, i «mansam» per les cases de Riera on habitava i 2 quartans i mig d'oli per feu de l'Albiol	
Pere Torre, 2 quarteres de blat i 1 quarta de «cicerum» i altres censos per terres de Riudoms.	

I un terç del cens de les divuit quarteres de blat que rebien de Berenguer Bonet.³⁹ Les altres dotze quarteres les comprà el paborde el 25 de gener per noranta-sis lliures.

Els censos i drets que el paborde cobraria a canvi de Riudoms són detallats en l'apèndix I.

X

LA INSTITUCIÓ DE LES CAPELLANIES

Finalment, el 13 d'abril de 1295, per document que publiquem en l'apèndix 2, restaren instituïdes les sis capellanies que no entrarien, però, en vigor fins al cap de tretze anys, quan el paborde i el cambrer tornessin els censos de la vila. Els canonges es comprometien a tenir cura d'elles sempre que conservessin els rendits de la vila, però deseixint-se de l'obligació si els perdien.⁴⁰

Com veiem, doncs, el procés d'institució de les capellanies dotades pel testament de l'arquebisbe Olivella donà en el Camp molt més joc que no feien pensar les notícies fins ara conegeudes.

³⁹ RN, f. 58, doc. 104.

⁴⁰ RN, f. 58v, doc. 106.

APÈNIX

1

Censos i drets adquirits pel paborde de Tarragona a Mont-roig, Alcover i Cogoll Roig a canvi de Riudoms, cedit a l'arquebisbe de Tarragona.

Censos de Montroig

G. Segerres, en Jacme Cabrer qui té l'alberch que fo d'En Folch Eymeric, En Matheu de Benages, aquests eren homens domonges del seyor archabisbe .ii. perels de capons de senz per .i. ort, per les cases.

Jacme Cabrer et G. Martí fan .xii. solidos de senz del forn entre archabisbe y pabordre quod que .xviii. solidos solia fer de qua en tota la seyoria.

Item fan .xxii. sols. de senz per la delma d'aquel matex forn los dits Jacme Cabrer i G. Martí, e entre archabisbe et pabordre, lo qual establiment féu en Guillem pabordre que non daven... mas .ix. sous .viii. diners per delme.

Item fan en la orta del castell .vi. mazmudins sensals, entre archabisbe e pabordre, Johan Marquès i Na M. Traval per lo mas d'En Quart fan .i. perel de galines sensals entre lo archabisbe et pabordre.

Johan Salvador i P. Puyol i G. Seguerres, A. Garofer, P. Garofer, R. de Fontcuberta, Na Veza fan .xi. capons sensals, dels quals prenen la meytat entre archabisbe i pabordre.

Fa la fàbrega .ix. quarteras i .ix. quartans d'ordi de sens entre archabisbe i pabordre.

Fan de bovatge a Munt Rog .xxx. quarteres d'ordi i .x. quarteres de forment entre archabisbe i paborde a mesura de la fanecha de la pecha.

Na M. Fferrera fa .i. hunza de pebre sèsam per .r^a. casa a jurisdicció comuna.

De Alcoverio. Rendes de Alcover

Avia lo seyor archabisbe en Alcover. En lo forn veyl .xvi. sols. de sens i la meytat del delme que 's ven cascun an.

Item en lo forn nou .xvi. sols .viii. diners i per la meytat dels delmes .i. morabetí e mig de sens. Item per el rei .vii. morabetins de sens. El rey .xlviii.

Item de les taules de la carniceria .iii. sols. de sens.

Item de la saionia .iiii. sols. Item de la scrivania de la cort .ii. sols .iiii. diners et obol.

Item fa En Pedro Lopes per .i. ort .xii. diners de senz.

Item fa En Benet Casanyac .i.^a. galina de senz per ayqua que acapta. Item en la pesqueteria .ii. diners de senz.

Item en lo molí d'En Bebet Voltor .ii. quartans d'ordi. Item en lo molí d'En P. Mazo miya quartera d'ordi de senz.

Item en los molins d'olivet lo delme.

Item en lo molí de casa dels malaltes .i^a. quarta d'ordi de senz et lo delme entre archabisbe i pabordre.

Item en lo molí de l'esglea lo quint a comuna seyoria.

Item la fàbrega dóna lo quart a seyoria comuna.

Item de l'ordi del bovatge lo quint a part de l'archabisbe.

Item en la leuda lo quint a part de l'archabisbe.

Del Cogoyl Roig. De Cuculo Rubeo

Avia lo sayor archabisbe el Cocoyl Rog .III. perels de capons sensals per los ferregenals et cases los quals fan entre tots segons les honors et cases que tenen.

Item fa Benet Obrí, dulcerius, un capó de senz per una casa que li establí En Bernat Zolivella, archabisbe za enrera.

Item feyen... al seyor archabisbe .IX. quartans d'ordi sensals dels quals fa G. Goda .II. quartans.

Item Vidal Sere .I. quartà.

Item Berenguer de Nola .I. quartà.

Item Berenguer Fuster per la honor d'En G. et esglea Tolomon .I. quartà.

Item feya la sort que fo d'En G. Lenyala qual te A. Leyda .III. quartans d'ordi et ara fa .II. quartans corlaixanrela [sic] et puys establí-la lo seyor pabordre a aquell preu.

Item tenen los honors del Cogoyl totes exceptats los ferregenals a quart et delma de pa et del vi et d'oli et són tenguts dexobrir et de podar et de cavar les vinyes cascun an, les quals honors los establí lo seyor En Bernat archabisbe ab carte et deren-li .CCCC. sols. d'entrada que abans d'aquest establiment donaveri [sic] la meytat de tots los béns.

Memoria Bovatici de Monte Rubeo

Haec est memoria de bovatico de Monte Rubeo.

In primis debet A. de Ripa dare .VI. quarterias inter ordeum et triticum.

P. de Ripa .III. quarterias inter ordeum et triticum.

P. de Ripa .III. quarterias inter ordeum et triticum.

R. de Castronovo .III. quarterias inter ordeum et triticum.

R. de Castronovo .II. quarterias inter ordeum et triticum.

A de Castronovo .I. quarteriam et quinque quartanos inter ordeum et triticum.

Benedictus Bricas .IIII^{or}. quarterias inter ordeum et triticum.

R. de Peleia .IIII^{or}. quarterias inter ordeum et triticum.

P. Vidal medianam quarteriam inter ordeum et triticum.

P. Gombat .III. quarterias inter ordeum et triticum.

Bn. Rubei .III. quarterias et media inter ordeum et triticum.

Pinola quinque quarterias et unam punyeriam inter ordeum et triticum.

Mansa .II. quarterias inter ordeum et triticum.

A. de Podio Auriolo .VI. quarterias et unam punyeriam inter ordeum et triticum.

Benencasa .II. quarterias et .III. quartanas inter ordeum et triticum.

P. Reval .IIII^{or}. quarterias minus .III. quartanas inter ordeum et triticum.

R. Bricaz .I. quarteriam et .II. quartanas inter ordeum et triticum.

Mn. Martí .I. quarteriam et medianam inter ordeum et triticum.

Jo. Carbó et Bn. de Ripa .III. quarterias et unam punyeriam inter ordeum et triticum.

A. Capitis Bovis et Prato dip .III. quartanas ordei et tritici.

Vidal Guasch .III. quarterias inter ordeum et triticum.

Martinus de Prato dipo .II. quarterias inter ordeum et triticum.

G. Claviger .I. quarteriam et medianam inter ordeum et triticum.

Bn. Traval .II. quarterias et medianam inter ordeum et triticum.

G. Traval .II. quarterias et unam punyeriam inter ordeum et triticum.

A. de la Vayl et filios suos .III. quarterias et unam punyeriam inter ordeum et triticum.

Carbonela .II. quarterias et .II. punyerias inter ordeum et triticum.

Jo. de Verdú .VIII. quarterias inter ordeum et triticum.

Summa .LXXVI. quarterias et .IX. quartanas.

A més rebia la prebostria

Hoc prepositura in Monte Rubeo duas periliatas de quibus sine omni missione datur ecclesie quarta pars omnium fructuum, quasquidem tenent Johanne de Terone et Bn. de Carbó et Ermessen Bruscasse et ipsum et tenent duos ortos ibidem de quibus dant unum par caponum.

Item habet ibi dominum Balagarii qui est homo proprius prepositure habet ibi unam tonam.

Item habet in fabrica medium decimam et medietatem in tercia parte.

Item habet quartam partem in eminis hominum que ascendunt ad partem ecclesie singulis annis usque ad viginti quarterias ordei.

Item habet in dominicatura que fuit Raimundi de Claromonte quartam partem per omnia loca et sunt ibi ad partem prepositure de dominicatura predicta tres mazem et unum caponem in festo Nativitatis censualem.

Item habet prepositus in villa de Cambrils medietatem omnium decimarum omnium rerum et molendinorum.

Item habet ibi unum quartanum olei censualem que fecit F. de Carcassona.

Item habet unum par gallinarum que facit Mo. en Figarola, Jacobus Cornador. Est ibi ciyarium de comuni et domos que fuerint Lorete et Guillelmi de Villanova que faciunt .*IIII* or. solidos censuales.

Item Bertolomeus de Cambrils dimisit ecclesie unam vineam in suo testamento apud Cambrils iuxta mansum Bn. Rubei que emit a Berengario de Tiyar.

Acta d'institució de les capellanies legades pel testament de l'arquebisbe de Tarragona Bernat d'Olivella.

«Pateat universis. Quod nos Guillelmus prepositus et capitulum Terracone confitemur et in veritate recognoscimus vobis venerabilibus Raymundo de Angularia, precentori, et Bernardus de Rippis, sacriste, ecclesie supradicte, manumissoribus seu executoribus ultime dispositionis seu ordinationis domini Bernardi, bone memorie archiepiscopi Terracone, quod, facta per vos emptione de castro et iuribus que nobilis Berengarius de Podio Viridi habebat in castro, villa et terminis de Rivo Ulmorum ad opus capellaniarum instituendarum in ecclesia Terracone, prout in instrumento emptionis quam inde fecitis plenius continetur. Et etiam facta nobis per vos traditione castri predicti et iurium eiusdem possessione nobis plenarie tradita, de eisdem fecimus, de assensu et voluntate vestra, de dicto castro et aliis ad dictam emptionem pertinentibus concambium seu permutationem cum reverendo patre domino Roderico, archiepiscopo Terracone, et pro predictis habuimus in concambium ab eodem domino archiepiscopo decimas, censualia, redditus, exitus, et proventus que dominus archiepiscopus habebat et habere debebat in locis de Alchoario et de Monte Rubeo et de Cucullo Rubeo, prout continetur in instrumento permutationis predicte, que omnia succedunt in illos usus ad quos facta fuerat emptio predicta. Et ideo que redditus quos habuimus ex dicta permutationis predicta que omnia succedunt in illos usus ad quos facta fuerat emptio predicta. Et ideo que redditus quos habuimus ex dicta permutatione sufficiunt et sufficere possunt et debent ad provisionem sex capellanorum et unus pauperis continuae facienda in refectorio Terracone secundum que cappellanis comensalibus in victu et vestitu et pauperibus providetur et consuetum est provideri et etiam ad provisionem duorum aniver-

sariorum faciendorum quolibet anno. Volumus, ordinamus et statuimus quod, lapsis **XIII** anniis a tempore possessionis nobis tradite de castro de Rivo Ulmorum predicto et iurium eisdem, statim habeantur sex capellanie pro institutis et factis et ordinatis de redditibus, exitibus et proventibus quos nos habuimus in locis memoratis in concambium pro castro predicto et redditibus ciudem ut superius continetur. Et promitimus vobis manumissoribus supradictis et notario infrascripto legitime stipulanti nomine vestro et nomine omnium quorum interest vel intererit seu etiam interesse poterit quod, lapsis **XIII** annis predictis, prelibatas sex capellanias quas extunc ut exnunc et exnunc ut extunc volumus pro institutis et ordinatis haberri conferemus infra decem dies continue numerandos secundum ordinationis formam facte per dominum Bernardum bone memorie archiepiscopum Terracone que incipit. NOVERINT UNIVERSI QUOD NOS B. MISERATIONE DIVINA TERRACONE ARCHIEPISCOPUS DONAMUS ET IN PRESENTI NUMERANDO TRADIMUS ETC. et finit ANNO KALENDARIUM AB OMNIBUS ET SINGULIS (...) CORPORALITER TACTA QUE ORDINATIO FACTA FUIT VI NONAS MADII ANNO DOMINI MILLESIMO CC LXXXVI Faciemus etiam ex tunc duo aniversaria singulis annis unum videlicet in die obitus domini Bernardi archiepiscopi supradicti scilicet **IIII** kalendas Novembris et aliud in die translationis corporis eiusdem, videlicet **VIII** idus febrouarii et in unoquoque predictorum aniversariorum providebimus omnibus canonicis, capellanis, portionariis, pauperibus et omnibus aliis sicut in festivitatibus novem lectionum consuetum est provideri. Et omnia et singula predicta promitimus attendere et completere bona fide et sine omni fraude pro remedio anime domini Bernardi archiepiscopi suprafati et omnium fideliorum defunctorum. Obligantes pro predictis vobis manumissoribus supradictis de presenti et notario infrascripto recipienti nomine vestro et omnium quorum interest vel intererit vel interesse poterit omnia bona prepositure Terracone ecclesie habita et habenda. Retinemus tantum nobis in predictis quod si contingere caso aliquo permutationem predictam rescindi seu etiam (...) tamen nostra et nos haberemus restituere in totum vel in parte redditus quos perceperimus ex dicta permutatione non teneamur seu in aliquo obligemur ad dictum servitium faciendum nisi pro rata reddituum, exituum qui nobis remanebunt de permutatione predictos seu recuperabimus racione emptionis castri predicti computatis redditibus, exitibus proventibus nobis remanentibus quadrigentos quinquaginta solidos pro quibusdam capellania et pro duobus anniversariis supradictis et decem libras per pauperem prout instrumento inter nos et vos inde confecto plenius continetur quod instrumento incipit NOVERINT UNIVERSI QUOD NOS BERNARDUS DE RIPPIS SACRISTA ET RAIMUNDUS DE ANGULARIA PRECENTOR ECCLESIE TERRACONE ETC et finit ante ACTUM EST HOC ET OMNIA BONA PREPOSITIONE ECCLESIE TERRACONE QUOD INSTRUMENTUM FUIT FACTUM QUARTO NONAS DECEMBRIS ANNO DOMINI MILLESIMO CC NONAGESIMO SECUNDO. Actum est hoc idus aprilis anno domini millesimo CC LXXXX quinto.

Ego Guillelmus prepositus de Terracone hoc firmo. Ego Raimundus de Angularia precentor Terracone subscribo.

Ego Bertrandus de Monte Olivo prior terraconensis subscribo. Ego Dalmacius de Monte Olivo Terracone Decano per me et G. de Archibus archidiaconus Ville sicce subscribo. Ego magister Raimundus infirmarius Terracone subscribo. Ego Arnaldus de Prata thesaurarius Terraconensis subscribo. Ego Petrus Gomicii canonicus Terracone hoc firmo. Ego R. Ricardi canonicus Terracone hoc firmo. Ego Berengarius de Calders canonicus de Terracone subscribo.

Ego Berengarius de Podiolo archidiaconus Sancti Fructuosi subscribo. Ego B. Dominic, terraconense Hospitalarius, subscribo. Ego Guillelmus de Cumba succentor Terracone subscribo.

Testes huius rei sunt Guillelmus de Sancto Martino, Bernardus Estiu, Jacobus Carbonello et Berengarius de Terracia.

Signum (TAU) Michelis Boter publici notario Terrachone qui hoc scribi fecit.

Ego Nicholaus Vinater hoc scripsi mandato Michelis Boter Terrachonense notario die et anno prefixis.

(RN, fol. 67, doc. 124)